

Türk uzmanlar, mahkeme kararı ile New York'ta Anadolu kökenli hazineyi inceliyor

Karun'a Türk çıkarması

New York Metropolitan Müzesi'nde, yangın işlemez gizli kasalarda saklanan "Karun Hazinesi" Türkiye'den mi kaçırıldı? Şimdi bir grup Türk bilim adamı, mahkeme kararı ile bu sorunun yanıtını aramak için New York'ta inceleme yapıyor. Metropolitan Müzesi'nde bulunan eserlerle Türk müzelerindeki eserler önce fotoğrafla karşılaştırıldı. Sonra Türk heyeti, yerinde tetkik için ABD'ye gitti. Bu heyet Karun Hazinesi'nin tümünü ilk kez görecek. ABD ve Türk müzelerindeki eserlerin fotoğraf karşılaştırmasından bir örnek ilk kez Cumhuriyet'te yayımlanıyor.

ÖZGEN ACAR

ANKARA — Dünyada ilk kez bir grup bilim adamı, dünyanın en ünlü müzesinin depolarındaki gizli kasalarda saklanan Türkiye'den kaçırılmış bir hazine üzerinde mahkeme kararı ile inceleme yapacak.

Türk ve Amerikan arkeologları, Türkiye'den kaçırılan "Karun Hazinesi" ile ilgili olarak dün New York'ta Metropolitan Sanat Müzesi'nin (MET) depolarında üç günlük inceleme çalışmalarına başladılar.

Özellikle 1963-68 yılları arasında yoğunlaşan soygunlarla Uşak ve Manisa yöresindeki anıtmazarlardan yağmalanan eserler 1984 yılına değin uluslararası eski eser kaçakçılarınca MET'e satılmıştı.

Sayısı 300'e yaklaştığı ifade edilen bu eserleri, müze 18 yıl süre ile depolarındaki yangın işlemez çelik kasalarda saklamış, ancak bunlardan 55 kadarını 1984'te sergilemişti. 200 kadar eserin hâlâ bu kasalarda gizlendiği biliniyor.

New York Federal Mahkemesi Yargıcı Vincent Broderick'in müzeye, Yargıtay yolunu kapayan ve bu hazinenin "Türkiye'den kaçırıldığını bile bile ve kötü niyetle satın aldığını" açıklayan temmuz ayındaki kararında bir başka önemli nokta daha bulunuyordu.

Bu karara göre bu hazinenin gerçek ve yasal sahibi olan Türkiye Cumhuriyeti belirleyeceği bilim adamı ve arkeologlar aracılığı ile Metropolitan Sanat Müzesi'nin gizli kasalarındaki bu eserleri tek tek inceletebilecek ve bunların hangilerinin Türkiye'den kaçırıldığını tek tek

saptayıp mahkemeye bildirebilecekti.

Kültür Bakanlığı, New York'taki Türk hükümetinin avukatları Harry Rand ve Lawrence Kaye ile yaptığı görüşmelerden sonra Türk ve Amerikalı bilim adamı ve arkeologlardan oluşan altı kişilik bir bilim heyeti saptadı.

Geçen pazar günü New York'a hareket eden heyette emekli Prof. Dr. Ekrem Akurgal, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdür eski yardımcısı ve bu hazinenin ortaya çıkarılmasında önemli emeği geçen arkeolog Burhan Tezcan, Ege Üniversitesi'nden Prof. Dr. Güven Bakır ve Uşak Müzesi arkeoloğu Kazım Akbıyıkoglu bulunuyor.

Ayrıca, Antalya-Elmalı'da çeyrek yüzyıldır kazı yapan bakan Prof. Dr. Machteld Mellink ve Lidya'nın başkenti Sardes Kazı Heyeti Başkanı C. H. Greenewalt da bu bilirkişi heyetine Türk hükümeti adına katılıyor.

MET, 1966-68 yılları arasında aldığı 200'ü aşkın eserden oluşan ilk partiye 1.2 milyon dolar (yaklaşık 4 milyar lira) ödemişti. Müze daha sonra çeşitli özel koleksiyon ya da antikacılara dağılan hazinenin öteki parçalarını da 1984 yılına kadar almaya devam etmişti. Bu nedenle eser sayısının 300'e ulaştığı sanılıyor.

MET, bu eserleri 18 yıl müzenin depolarındaki kasalarda gizlemiş ve 1984 haziranında ancak 55 tanesini sergiye çıkarmıştı. Müzenin şu anda daha en azından 250 kadar değerli eseri depolarındaki yangın işlemez kasalarında sakladığı biliniyor.

Türk ve Amerikalı bilim adamları bugünden başlamak

üzere üç gün süreyle bu eserlerin tümünü mahkeme kararı ile ilk kez görecek.

Bu amaçla, MET'in iki gün önce Türk hükümetinin avukatlarına bu eserlerin birer fotoğrafını gönderdiği bildirildi. Hazine içinde ayrıca bazı duvar resimleri ile Sfenks heykellerinin de olduğu belirlendi.

Ankara'dan kendisiyle telefonla konuştuğumuz New York'taki bir Türk diplomatı, "Gerek bilim adamlarımız ve gerek avukatlar hazineye ait bu fotoğraflar ile Türkiye'deki fotoğrafları kıyasladılar. Müze depolarındaki inceleme öncesinde fotoğraflar üzerinde yapılan bu ön çalışmadan, gerek arkeolog ve gerek hukukçularımız çok memnundur" demekle yetindi.

I.Ö.6. yüzyılda Türkçeye "Karun gibi zengin..." sözü ile giren Lidya Kralı Krezus'un yaşadığı döneme tarihlenen bu eserler, Uşak'ın Güre bucağındaki Toptepe, İkiztepe, Aktepe ve Manisa'nın Kırkağaç yöresindeki bir başka anıtmazarlardan kaçırılmıştı.

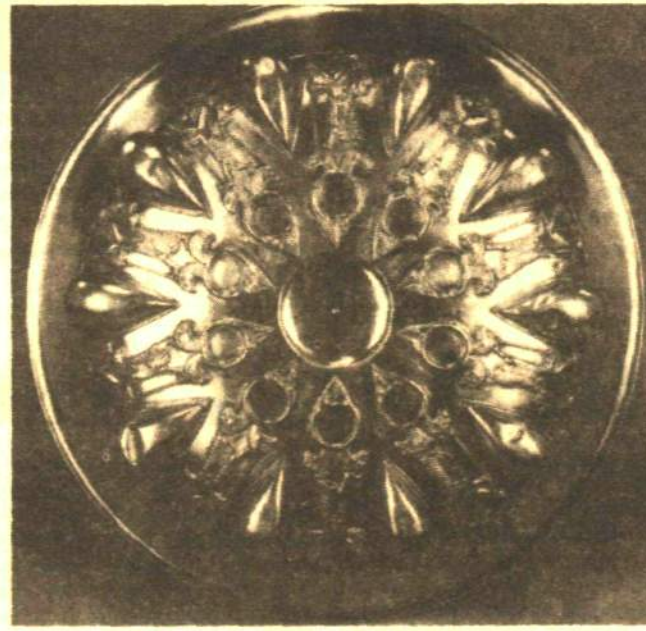
Karun döneminin sanatında Doğu Yunan uygarlığı ile İran Akamenid uygarlığının etkisi ile ilginç bir Lidya sanatı ortaya çıkmıştı. Arkeologlarca sonradan yapılan incelemelerde bu eserlerin Karun dönemine ait kraliyet ailesi, yönetici ve komutanlarının ya da o yıllarda Anadolu'yu istila edip Lidya krallığına son veren Pers komutan ya da satraplarına ait olabileceği kanısı uyanmıştı.

Ancak mezarlar bilimsel olarak kazılmadığı için kaçakçılarının tahribatı ile bu tarihsel kanıt ve veriler ortadan kaldırılmış ve Anadolu'nun en görkemli dönemlerinden biri olan Kral Krezus'un hükümdarlık dönemi karanlıkta kalmıştı. Bu nedenle, bu değişik tümülüslerden kaçırılan tarihsel ve kültürel mirasa, dönemin kralından dolayı "Karun Hazinesi" adı verilmişti.

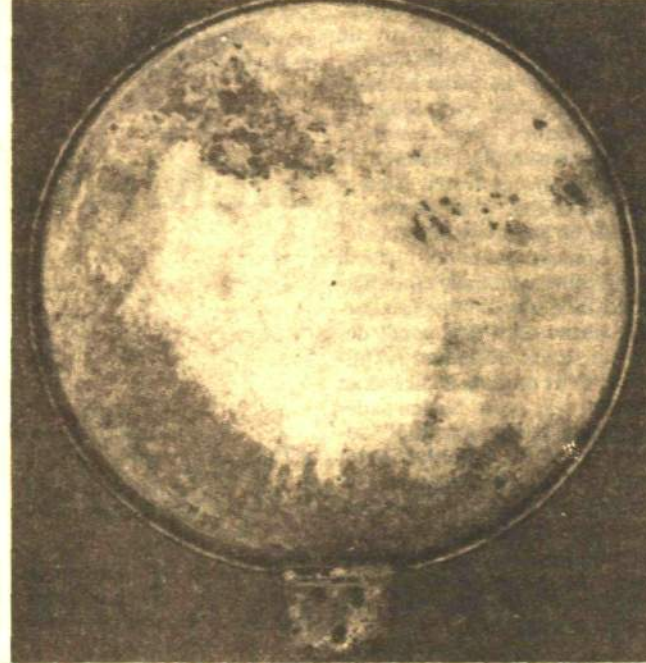
Bu eserlerin köylüden satın alınıp yurtdışına kaçırılmasında Dinarlı Şakir Ünver, İzmirli Ali Bayırlar öncülük yapmış, uluslararası taşımacılığını Nevzat Tellioglu ve pazarlamasının bir bölümünü Fuat Üzülmüş sağlamıştı.

Eserlerin çoğunluğunu MET'e Amerikalı John Klejman adlı bir antikacı satmış ve bu arada değişik zamanlarda Robert Hecht ve İranlı Muhammed Yegani hazinenin öteki parçalarını müzeye toplamışlardı. Her üç yabancı kaçakçı da çeşitli zamanlarda İstanbul, İzmir, Uşak ve Afyon yöresine gelerek bu eserleri yerinde görüp satın almışlardı.

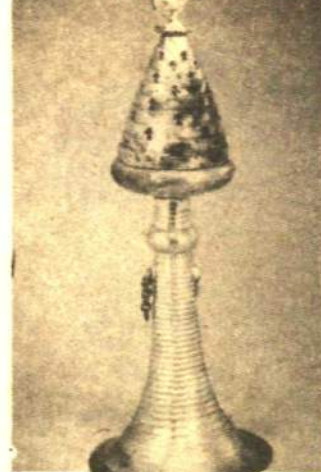
METROPOLİTAN'DAKİLER

Gümüş tas I.Ö. 6. yy'da ve Pers-Akamenid etkisiyle yapılmış altın parçalarla süslü bir gümüş tas.

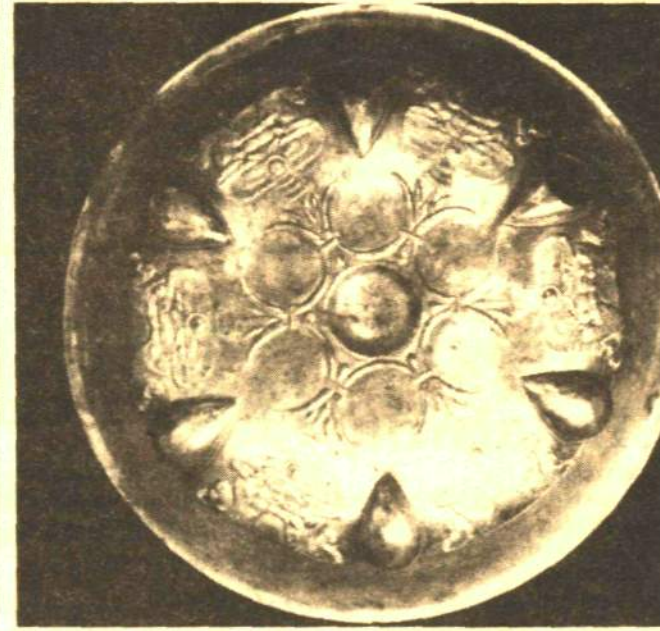
Gümüş ayna Bu gümüş aynayı da Klejman ve eşi vergiden düşmek üzere müzeye bağışlamışlar.

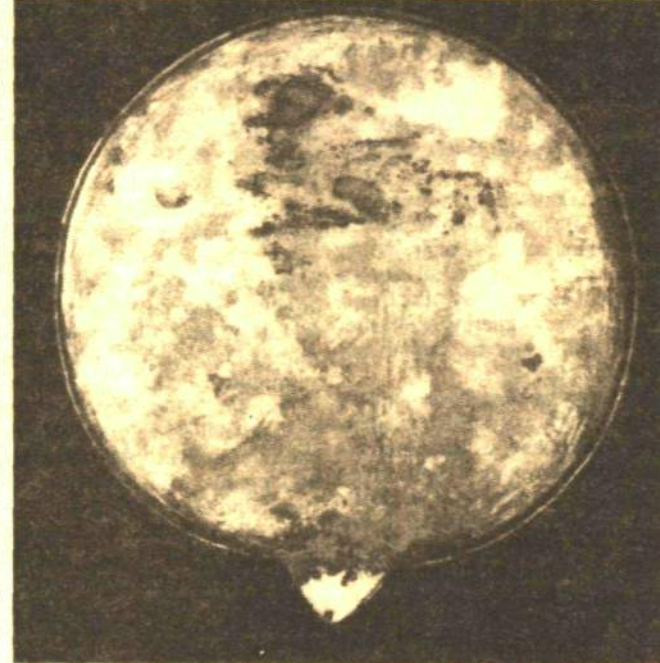
Gümüş sürahi Aynı tarihlerde yapılmış gümüş sürahicikler. Kaidelerinin altında rozet çiçeği ve stilleri Karun döneminin Doğu Yunan sanatını yansıtır. (Üstte)

Buhurdanlık Üzerinde bugüne kadar dili çözilemeyen Lidya yazılmış bir buhurdanlık. "Artimas" adlı bir kişinin adını taşıyan bu gümüş buhurdanlık, belki de anıt mezarındaki kişinin adını taşıyor da olabilir. (Solda)

TÜRKİYE'DEKİLER

Gümüş tas Aynı tasın Türkiye'den kaçırılmayan ve Türk müzelerinde kalan altınsız, ancak gümüşten yapılmış bir benzeri.

Gümüş ayna Gümüş aynanın bir benzeri de yine Uşak Müzesi'nde.

Gümüş sürahi Dibinde rozet çiçeği bulunan gümüş sürahiciklerden biri de İkiztepe'den kaçırılırken ele geçirilip Uşak Müzesi'nde sergiye konulanlardan. (Üstte)

Buhurdanlık Gümüş buhurdanlığın ikizi ise yine Uşak Müzesi'nde. (Sağda)

